

PROFESIŲ PASAULIS

Ugdymo karjerai specialistė

Kolomba Bulotienė

2024

ĮVADAS

Profesijų pasaulis – platus ir kintantis. Kalbama, kad kasmet atsiranda apie 500 naujų profesijų, o senos išnyksta. Be to, keičiasi ir jų turinys (veiklos pobūdis, darbo priemonės ir pan.). Pasaulyje gyvuoja per 10 tūkstančių įvairiausių profesijų. Jei dar pridėtume specializacijas, tai sąrašas išaugtų iki 40 tūkstančių, ir dar daugiau. Didžioji dalis profesijų šiais laikais gyvuoja 5-15 metų. Vadinasi, pažintis su profesijų pasauliu gali gerokai praplėsti jūsų pasirinkimo galimybes.

Tyrinėjant profesijas, svarbu išsiaiškinti darbo tikslą ir pobūdį, darbo sąlygas, darbo įrankius ir priemones, reikalavimus išsilavinimui ir darbuotojui

PROFESIJA

Profesija – tai tokia veikla, kuriai atlikti reikalingas tam tikras žinių ir įgūdžių lygis, atitinkamas išsilavinimas ir darbo patirtis. Terminas profesija kai kuriose kalbose tapatinamas su sąvoka pašaukimas. Manoma, jei žmogus pasirenka sau veiklą (profesiją) pagal savo gebėjimus, pajėgumus, pomėgius – jis rado savo pašaukimą. Toks žmogus yra laimingas, nes darbas jam patinka ir sekasi, o rezultatai džiugina.

PROFESIJŲ KLASIFIKACIJA

Profesijų pasaulyje orientuotis nėra taip paprasta. Vien Lietuvoje jų priskaičiuojama per 3 tūkstančius. Dauguma profesijų turi šiokių tokių panašumų. Lygiai kaip šeimoje yra brolių, seserų ir pusseserių, taip ir tarp profesijų galime rasti „giminystės ryšių“. Pagal konkrečius požymius jos klasifikuojamos į grupes. Egzistuoja nemažai būdų klasifikuoti profesijas. Profesijų grupės paprastai ir sudaromos pagal joje esančių profesijų bendruosius požymius (nors tai nėra taip paprasta, nes yra profesijų, kurios turi daugelio grupių požymių).

KLASIFIKAVIMAS PAGAL DARBO OBJEKTĄ (1)

Gamta. Šios grupės profesijų atstovų darbas nukreiptas į gyvąją gamtą. Pagrindinės jų savybės – meilė gamtai, polinkis stebėti gamtą, polinkis judėti ir būti aktyviam, domėjimasis biologija.

Profesijų pavyzdžiai: veterinarijos gydytojas, miškininkas, gėlininkas, biologas, gamtosaugininkas ir pan. Profesijos tinka realistinio tipo žmogui.

Technika. Šios grupės profesijos susijusios su įvairiausios technikos kūrimu, aptarnavimu ar jos eksploatacija. Jų atstovams reikalingas techninis mąstymas, erdvinė vaizduotė, tikslumas, polinkis į konkrečius veiksmus, o ne į abstrakčius pamąstymus, domėjimasis technika.

Profesijų pavyzdžiai: vairuotojas, lėktuvo pilotas, radiotechnikas, mechanikas, statybos inžinierius ir pan.

Kiti žmonės. Šiai grupei priklauso profesijos, kurios susijusios su bendravimu tarp žmonių, jų poveikiu vienas kitam. Tokių profesijų atstovai turi pasižymėti komunikabilumu, jautrumu ir atjauta kitiems, palankumu žmonėms, taktiškumu, emociniu susivaldymu įvairiose situacijose, o taip pat turėti organizacinių ir bendravimo gebėjimų.

Profesijų pavyzdžiai: gydytojas, mokytojas, pardavėjas, psichologas, socialinis darbuotojas, vadybininkas ir pan.

KLASIFIKAVIMAS PAGAL DARBO OBJEKTĄ (2)

Ženklų sistemos. Šiose profesijos dirbama su tekstais, dokumentais, duomenų bazėmis, kodais. Tokiam darbui svarbu punktualumas, stropumas, polinkis į nejudrų darbą, analitinis mąstymas. Svarbus ir domėjimasis tekstais, lentelėmis, schemomis, žemėlapiais ir pan.

Profesijų pavyzdžiai: korektorius, programuotojas, dispečeris, buhalteris, finansininkas, mokesčių inspektorius, tyrinėtojas. Darbas tinka tyrinėtojo ar konvencinio tipo žmogui.

Meniniai vaizdai. Šio tipo profesijos susijusios su menine kūrybine veikla. Jų atstovai kuria, tobulina ar restauruoja meno kūrinius. Tai tapybos, skulptūros, architektūros, literatūros ar kinematografijos sritys. Jų atstovai turi turėti meninių gabumų, lankstų vaizduotę, būti pasirengę veikti neįprastose situacijose, kur nėra šabloniškų problemų sprendimo būdų.

Profesijų pavyzdžiai: skulptorius, režisierius, literatūros redaktorius, tapytojas, rašytojas, dizaineris, kino operatorius ir pan.

KLASIFIKACIJA PAGAL DARBO TIKSLUS (1)

Keitimas, pertvarkymas. Tai labiausiai paplitusi profesijų grupė, kurios veikla nukreipta į darbo objekto pertvarkymą, pakeitimą arba jo savybių išsaugojimą. Šios grupės profesijos ne tik susijusios su konkrečiu fiziniu poveikiu į kažką (pavyzdžiui, virėjas pakeičia maisto produktus gamindamas iš jų įvairius patiekalus), bet ir į informacijos ar dokumentų sutvarkymą (pavyzdžiui, archyvo darbuotojas tvarko dokumentus pagal tam tikrą sistemą), taip pat jos gali turėti poveikį žmogui (pavyzdžiui, gydytojo ar psichologo veikla). Šios grupės profesijos paprastai reikalauja gerų poveikio į darbo objektą įgūdžių (stalius – nagingas, prekeivis – komunikabilus, ir pan.).

Pažinimas. Šių profesijų atstovai nekuria naujų produktų, bet vertina pagal nustatytus kriterijus jau esamus. Joms priklauso su kontrolės funkcija (pavyzdžiui, kokybės kontrolierius, tikrinantis gaminių kokybę gamykloje), vertinimo funkcija (pavyzdžiui, turto vertintojas, nustatantis turto kainą) arba abiejų minėtų funkcijų derinimu (prekių žinovas tikrina ir prekių kokybę, ir įvertina jų kainą) susijusios profesijos.

KLASIFIKACIJA PAGAL DARBO TIKSLUS (2)

Tyrinėjimas. Šios profesijų grupės veikla nukreipta į naujų žinių – apie darbo objektą ir jo poveikio būdus – gavimą. Tai mokslinių tyrinėjimų, naujų technologijų kūrimo ar meninės kūrybos profesijos. Tokia veikla neretai susijusi su neapibrėžtumu (kai nėra aiškiai suformuluotų užduoties sprendimo būdų), todėl šių profesijų atstovai būtinai turi pasižymėti kūrybiškumu.

Vadovavimas. Šių profesijų užduotis organizuoti kitų veiklą taip, kad ji pasiektų kuo aukštesnių rezultatų. Ši veikla reikalauja ypatingų organizacinių sugebėjimų bei asmenybės tvirtumo. Tai, kad žmogus gerai išmano savo darbo sritį (mediciną, statybą ir t.t.), dar nereiškia, jog jis bus geru vadovu. Vadovams svarbios tokios savybės kaip atkaklumas, pasitikėjimas savimi, aukštas atsakomybės jausmas, ryžtas, mokėjimas rizikuoti.

KLASIFIKACIJA PAGAL DARBO PRIEMONES (1)

Funkcinės darbo priemonės. Tai žmogaus kūno ir protinių gebėjimų išraiška (kalba, mimika, atmintis, vaizduotė, dėmesys ir t.T.). Profesijoms, kuriose naudojamos šios darbo priemonės, svarbu, kad žmogus turėtų gerai išvystytas darbe naudojamas funkcijas ir galėtų jas produktyviai taikyti neribotą laiką.

Profesijų pavyzdžiai: mokytojas, vertėjas, pardavėjas, diktorius, komentatorius, aktorius, juristas, stebėtojas (pavyzdžiui, komentatoriumi sunkoka būtų dirbti tam, kurio balsas silpnas ir greitai pavargsta).

Funkcines darbo priemones vis mėginama pakeisti šiuolaikinėmis technologijomis. Pavyzdžiui, sukurtos kompiuterinės vertimo iš vienos kalbos į kitą programos. Tačiau iki šiol jos negali pakeisti profesionalaus vertėjo darbo, nes „nemoka“ verstti prasmės. Techninės darbo priemonės. Tai – įvairūs mechanizmai, prietaisai, kurie praplečia žmogaus galimybes atlikti vieną ar kitą darbą. Jie yra įvairaus sudėtingumo: nuo paprastų elektrinių siuvimo mašinų iki gamybinių robotų. Šiai grupei priskiriama ko gero daugiausia profesijų. Didžiausias reikalavimas tokios srities profesijų atstovams – domėjimasis technika ir noras su ja dirbti. Profesijų pavyzdžiai: siuvėjas, vairuotojas, mechanikas, inžinierius, laborantas, technikas ir t.T.

KLASIFIKACIJA PAGAL DARBO PRIEMONES (2)

Techninės darbo priemonės. Tai – įvairūs mechanizmai, prietaisai, kurie praplečia žmogaus galimybes atlikti vieną ar kitą darbą. Jie yra įvairaus sudėtingumo: nuo paprastų elektrinių siuvimo mašinų iki gamybinių robotų. Šiai grupei priskiriama ko gero daugiausia profesijų. Didžiausias reikalavimas tokios srities profesijų atstovams – domėjimasis technika ir noras su ja dirbti.

Profesijų pavyzdžiai: siuvėjas, vairuotojas, mechanikas, inžinierius, laborantas, technikas ir t.t.

Rankų darbo priemonės. Kad ir kiek būtų pažengusios technologijos ar išsivysčiusi technika, darbas, atliekamas rankomis ar/ir pačiais paprasčiausiais instrumentais, vis tiek yra vertinamas. Šiai grupei priklauso nemažai ir labai **skirtingų profesijų**: amatų profesijos (pavyzdžiui, kalvis, audėjas, juvelyras), menininkų profesijos (pavyzdžiui, skulptorius, tapytojas, muzikantas), statybos profesijos (mūrininkas, apdailininkas, plytelių klojėjas), medicinos profesijos (pavyzdžiui, chirurgas, masažuotojas), o taip pat profesijos, kurių darbo įrankiai nekeičiami technika ekonominiais sumetimais (pavyzdžiui, pakuotojo darbas, kai stovint prie konvejerio gaminiai pakuojami į dėžes, ar kiemsargio darbas, kur aplinkos tvarkymui naudojama paprasta šluota). Visas profesijas šioje grupėje vienija tai, kad darbams atlikti tiesiog būtinos miklios rankos.

KLASIFIKACIJA PAGAL DARBO SĄLYGAS

Darbas įprastinio ar buitinio mikroklimato sąlygomis. Tai – visos profesijos, kai darbas atliekamas patalpoje – biuruose (pavyzdžiui, buhalteris, programuotojas, administratorius, asistentas).

Darbas lauke. Šių profesijų atstovams tenka taikytis prie įvairių klimato sąlygų, t.y. kintančios oro temperatūros ir drėgnumo. Tai žemės ūkio ir miškininkystės profesijos (pavyzdžiui, sodininkas, gėlininkas, miškininkas, miško kirtėjas), statybos profesijos (pavyzdžiui, mūrininkas, stogdengys) ir kt.

Darbas neįprastomis sąlygomis. Šios grupės profesijų atstovai dirba po žeme (pavyzdžiui, šachtininkai), aukštumoje (pavyzdžiui, kranininkas), oro erdvėje (pavyzdžiui, lėktuvo pilotas), po vandeniu (pavyzdžiui, naras), karštyje (pavyzdžiui, kepėjas), kitomis sąlygomis, kurios gali būti kenksmingos sveikatai (darbas su cheminėmis medžiagomis, radiacija ir pan.).

1 UŽDUOTIS.

Užrašykite savo svajonių profesiją ir užpildykite lentelę

Kas yra darbo objektas ir kokius kasdienius darbus atlieka šios profesijos atstovai? Pasistenkite aprašyti kuo smulkiau	
Kokiomis sąlygomis dirbama?	
Kokios priemonės ar įrankiai naudojami darbe?	
Kokios asmeninės savybės reikalingos darbuotojui?	
Kokį išsilavinimą turi turėti darbuotojas?	
Kokios profesijos yra panašios, giminiškos mano pasirinktajai?	

PROFESIJOS PASIRINKIMAS

Formulė

Viena iš plačiai žinomų profesijos pasirinkimo formulių labai paprasta – noriu, galiu, reikia:

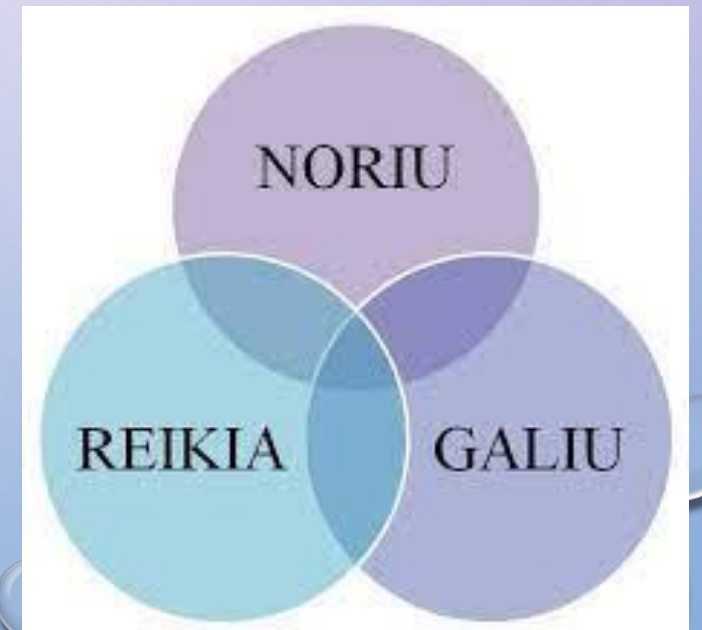
Noriu – tai interesai, polinkiai, troškimai, svajonės.

Galiu – fizinės ir psichinės savybės, sveikata, gabumai (kartais tai vadinama profesiniu tinkamumu.)

Reikia – tai profesijos atstovų paklausa darbo rinkoje.

Kitaip tariant, reikia pasirinkti tokią profesiją, kuri:

- įdomi ir patraukli sau pačiam;
- atitinka jūsų sugebėjimus;
- turi paklausą darbo rinkoje (yra darbo vietų).

PROFESIJOS PASIRINKIMO KLAIIDOS (1)

Profesijos pasirinkimas pagal išorinį įvaizdį.

Kiekviena profesija turi savo išorinį įvaizdį ir apie ją sukurtą mitą. Kad netaptumėte to įvaizdžio auka, derėtų pasidomėti, kokie reikalavimai keliamei tos profesijos atstovui ir ar tai jums priimtina. Pavyzdžiui, modelis – matomas, dėvi gražius drabužius, daug uždirba. Atrodytų, gyvenimas – rojus, darbas lengvas. Tačiau pasidomėję nuodugniau, sužinome, kiek valandų modelis praleidžia foto sesijose, kokį gyvenimo būdą turi pasirinkti, kad atitiktų grožio standartus (dietos, sportas), kiek laiko praleidžia kelionėse, kiek darbo teko įdėti siekiant karjeros ir t.t.

Kitas nevykęs variantas – **pasirinkti profesiją dėl didelio atlyginimo**. Tai labai apgaulingas dalykas, nes:

- 1) atlygis priklauso nuo žmogaus kvalifikacijos ir pareigų;
- 2) atlyginimai rinkoje labai sparčiai kinta.

PROFESIJOS PASIRINKIMO KLAIDOS (2)

Profesijos tapatinimas su mokykliniu mokymosi dalyku. Jei jums patinka viena iš mokykloje dėstomų disciplinų, tai dar nereiškia, kad jums patiks ir su tuo susijusi veikla. Tarkim, fizikas gali būti ir mokytoju mokykloje, ir dėstytoju universitete, ir laborantu, ir inžinieriumi ir t.t. Fizika, istorija, biologija ar geografija – tai tik veiklos sritis.

Profesijos tapatinimas su asmeniu. Jei pažįstame tam tikros profesijos atstovą, kuris mus žavi, neskubėkime daryti sprendimo, kad tiks ir jo profesija.

Pasirinkimas tokios pat profesijos, kurią pasirinko draugas. Visi žmonės skirtingi (dar pirmajame skyriuje mėginome išsiaiškinti asmenines savybes, vertybes, įgūdžius), tad ir atliktų užduočių rezultatai negali būti vienodi. Todėl aišku, kad profesija pagal draugo pasirinkimą jums tiks, kaip ir tėvo jaunystės batai.

PROFESIJOS PASIRINKIMO KLAIIDOS (3)

Požiūris į profesijos pasirinkimą, kaip į kažką nekintamo. Pasaulis keičiasi, keičiasi technologijos, keičiasi ir profesijos. Ir įgijus profesiją, reikės nuolat mokytis, domėtis naujovėmis. Gali atsitikti ir taip, kad po kelerių metų teks vėl rinktis ir vėl mokytis kitos veiklos.

Vadovavimasis pasenusiomis žiniomis ar stereotipais apie darbo pobūdį. Tobulėjant technologijoms labai sparčiai kinta ir darbo sąlygos, ir darbo pobūdis. Tad verčiau pasidomėti, nei laikytis klaidingos nuomonės apie profesiją. Pavyzdžiui, nepagrįstai nuvertinamos gamyklų darbininkų profesijos. Užtektų apsilankyti šiuolaikinėje gamykloje ir pamatyti, kaip atrodo modernūs cechai – procesai kompiuterizuoti, daug operacijų atlieka robotai, darbuotojai vaikšto švariais drabužiais ir t.t.

Nenoras ar nemokėjimas analizuoti savo asmenines savybes. Apie tai jau kalbėta – prieš ką nors nusprendžiant, reikia geriau pažinti save, sužinoti, ko iš tiesų noriu ir ką galiu.

PROFESIJOS PASIRINKIMO KLAIDOS (4)

Savo fizinės ir sveikatos būklės nepaisymas. Kai kurioms profesijoms ypač svarbu turėti gerus fizinius duomenis ir stiprią sveikatą. Todėl, neatsižvelgus į savo fizinius pajėgumus, darbas gali tapti nepakeliamu. Derėtų įvertinti ne tik savo regėjimą, klausą, judesių koordinaciją, bet ir gebėjimą ilgai stovėti, ramiai sėdėti, būti triukšme, kelti sunkius daiktus ir pan.

Neturėjimas alternatyvos. Renkantis profesiją gerai turėti keletą variantų, kurie atitiktų polinkius, interesus, norus ir galimybes. Jau sužinojome, kad profesijos klasifikuojamos, grupuojamos, tad galima pasirinkti kelias giminiškas profesijas ir jas išanalizuoti.

Nežinojimas profesijos pasirinkimo principų.

PROFESIJOS PASIRINKIMO ETAPAI

2 UŽDUOTIS.

- 1) Sudarykite sąrašą profesijų, kurios jums atrodo patrauklios (4-5)
- 2) Surašykite, koks turėtų būti darbuotojas, pasirinkęs kiekvieną iš jūsų išvardintų profesijų ir įvertinkite, kaip jūs atitinkate išvardintus reikalavimus.

Profesija	Profesijos keliami reikalavimai darbuotojui (asmeninės savybės, fizinis pajėgumas ir sveikata, gebėjimai, vertybės, išsilavinimas ir t.t.)	Turiu arba galiu įgyti (+)	Neturiu (-)

- 3) Pagalvokite, ką teks nuveikti siekiant įgyti šią profesiją ir užsirašykite, kuriose srityse dar būtina pasistengti labiau (t.y., kokios patirties įgyti, kokias savybes ir gebėjimus ugdyti, kur mokytis ir t.t.)

PROFESIJOS ĮGIJIMO BŪDAI

Prieš nusprendžiant kur mokytis po mokyklos baigimo, reikėtų daugiau žinoti apie tai, kokio išsilavinimo reikalauja būsima profesija, kokią studijų ar mokymo programą reikėtų baigti, kiek metų tektų mokytis, kokios stojimo sąlygos, kokie mokymosi dalykai svarbūs vyresnėse klasėse.

Informaciją apie Lietuvos mokymo įstaigas galite rasti AIKOS informacinėje sistemoje [http:// www.aikos.smm.lt](http://www.aikos.smm.lt),
apie Europos šalių mokymo įstaigas – PLOTEUS portale
<http://europa.eu.int/ploteus/portal>.

3 UŽDUOTIS.

Suraskite informaciją apie mokymo/studijų programas, kurias reikia baigti norint įgyti pasirinktą profesiją; mokymo įstaigas, kur galima mokytis/studijuoti pagal šią programą; sužinokite, kokie mokykliniai dalykai įskaitomi į stojamąjį balą. Gautus duomenis surašykite į lentelę:

Mokymo programos pavadinimas	
Mokymo įstaigos pavadinimas	
Stojimo balui svarbūs mokymosi dalykai	
Kiti reikalavimai	

RENKANTIS SVARBU ĮVERTINTI :

- **Šeimos pajamas** - jei jūsų šeima gali skirti tik nedidelę finansinę paramą, reikėtų pasvarstyti alternatyvas. Pirmiausia, reikia sužinoti, kiek kainuoja mokslas. Tada išsiaiškinkite, kokios yra galimybės gauti mokymosi paskolą, stipendiją; pasidomėkite pragyvenimo kaina ir suplanuokite padirbėti vasarą bei pasitaupyti pinigų mokslams;
- **Mokymo įstaigos reitingą** (vertinimą) - paprastai tai susiję su teikiamų mokymo paslaugų kokybe. Reikėtų sužinoti, kaip darbdaviai vertina konkrečios mokymo įstaigos absolventus, ką apie mokymo įstaigą galvoja studentai ir ją baigę asmenys. Pasiteiraukite draugų, panaršykite internete;
- **Mokymo įstaigos sąlygas**, suteikiamas studentams, laisvalaikio galimybes – sužinokite, ar galite gauti bendrabutį, ar organizuojama praktika (pasiūlomos praktikos vietos) studentams; pagalvokite, kuo norėtumėte užsiimti laisvalaikiu ir ar yra jums patrauklios sporto šakos ar saviveiklos kolektyvai, ir pan.

APIBENDRINIMAS

Profesijų pasaulio tyrimas labai svarbus priimant sprendimus dėl jūsų būsimos profesijos. Pasinaudojus gautomis žiniomis, galima ne tik susidaryti vaizdą apie būsimą darbinę veiklą, bet ir patikrinti, ar ta veikla tikrai ta, kuria norėsite užsiimti gyvenime, ar ji atitinka jūsų lūkesčius ir gebėjimus, polinkius ir pan. Kuo daugiau informacijos surinksite apie profesijos įgijimo kelius, tuo lengviau ir tiksliau pasirinksite jums tinkamą studijų ar mokymo programą, mokymo įstaigą. Visos užduotys, kurias atlikote šiame skyriuje, buvo skirtos padėti jums surinkti kuo daugiau informacijos tolesniam sprendimų priėmimui.

SÈK MÈS 😊